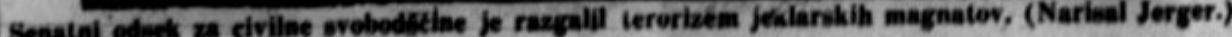

ŽELEZNIČARJI SE PRIPRAVLJA- JO NA STAVKO

Milwaukee, Wis., 1. sept. - Nash Kelvinator Corp. se je več dni zatekla k federalnemu sodišču, da dobi injunkcijo proti avtni uniji, katere člani oviroma premostitev strojev iz tujake v domače. Unija pa trdi, da so njene tovarne v glavno tovarnico v Kenoshi. Direktorji korporacije trdijo, da so prisiljeni ustaviti obrat v milwaški tovarni zaradi pomanjkanja naročil.

California je bio poražen senator William G. McAdoo, u South Carolini pa governor Olin Johnston, ki je kandidiral za zveznega senatorja proti E. B. Smithu, sedanjemu senatorju i nasprotniku "new deals". V Californiji je bil nominiran za senatorja Sheridan Downey, ki je v svoji kampanji obljuboval stranim ljudem pokojnino \$30. Downey je pristaš dr. Townsenda, voditelja znanega penzijskega gibanja.

Velika puntarija

DRAMSKA KRONIKA IZ L. 1573 V PETIH DEJANJIH

Bratko Kreft

Iz vseh listin, kar nam se jih je ohranilo, dobimo jasno podoba samo o glavnem vojaškem voditelju tega upora — o Iliji Gregorčiču. Matija Gubec je prešel v legendo. Ljudska povest iz Zagorja celo pravi, da ni bil premagan; odprla se je gora in skrila v svoje okrilje njegovo vojsko, ki čaka tam na dan, ki bo povrnil kmetom "staro pravdo".

Za zagorskega kmeta je nam znana pripovedka o kralju Matjažu — pripovedka o kmečkem kralju Matiji Gubcu. Če skušamo odlučiti vse legendarno z njegove osebe in če ga poleg tega primerjamo z različnimi voditelji drugih kmečkih uporov, splohendarle lahko ustvarimo vsaj približno njegov lik. Seveda nas lahko kdo zavrne, češ tak lik spada bolj v leposlovje kot v zgodovinsko, toda drznem si trditi, da v resnici Gubec ni mogel biti kdove kako drugačen, kakor ga prikazujem v svoji drami. Verem, pošten, kmečko trd, tudi trmoglav, dober govornik, fanatik kmečke pravice in borec, ki je šel kot krščanski mučenik v strašno smrt. Podobno kot Doža, Calle, Tylor, Münzer itd. Da je pri njem kot izrazito kmečkem govorniku prevladovala čustvena stran, o tem niti najmanj ne dvomim. Gregorič pa je bil vojak od pete do glave. Napravil je velikopotezen vojni načrt za pohod kmečke vojske. Dvakrat ali trikrat je bil od Turkov ujet, pa jim je vedno ušel. Da se ni gospoda tako hitro združila in razbila posamezne kmečke oddelke, bi se bila pod Gregoričevim vodstvom zbrala ogromna kmečka armada, ki bi ji ne bil nihče kos. Zato je bil glavni namen banških generalov, preprečiti združitev kmečke vojske. Puntarji so imeli zveze po Slavoniji, Stajerski, Kranjski in Koroški, baje so se jim hoteli priključiti še istrski kmetje.

29. januarja 1573 je bila kmečka vojska na nogah. Razdelila se je v tri dele. Prvi se je zbral pri Susedu, druga dva pa sta se utaborila med Cesarigradom in Zabokom. Po Iljevem načrtu bi moral ostati glavni del pri Stubici, da pazi na mejo in da jo obrani, če bi vpadli Turki. Ilija je nameraval s svojim oddelkom v Brežice, kjer bi ga počeval s tamošnjimi kmeti in ga nato razdelil na dva dela. Prvi del bi moral v Krško, da bi prodiral po dolini reke Krke v Kostanjevico in od tam v Novo mesto. Preko Metlike, kjer bi se poleg upornih kmetov morali pridružiti še Usokci, ki so bili prav tako nezadovoljni z razmerami, v katerih so živeli, bi se ta del puntarske armade vrnil v Jastrebarsko in Samobor, kjer bi ga že čakali tamošnji uporniki. Na čelu drugega oddelka pa je nameraval Ilija Gregorič kreniti preko Sevnice, Radeč in Laškega do Celja in se s povečano armado vrniti preko Rogatec v Cesarjgrad. V Celju bi se del vojske odcepil in krenil v Ljubljano in še dalje do morja. Med potjo bi povsod odpravili vse carine in tako odprli trgovini svobodno pot do morja. Tak je bil Gregoričev načrt, ki prav gotovo priča o njegovem strateškem talentu, čeprav se mu načrt ni posrečil. Precej krivde je moralo biti na Usokih, ki se niso priključili kmečkimi puntarjem.

Do Krškega je šlo vse po sreči. Tam pa so se spopadli kmetje pod poveljstvom svojega stotnika Kupiniča z vojsko, ki jo je vodil grof Thurn iz Kranjske. Plemiči so hoteli na vsak način preprečiti združitev kmečke vojske. Zato so se hitro spoprijeli z manjšimi oddelki, ki so doživeli poraze pri Krškem, Mokricah in Kerestincu. Ko je Gregorič bil že v Sevnici, je izvedel za krški poraz. Zato je spremenil svoj prvotni načrt. Ni šel naprej do Celja, temveč samo do Radeč, odkoder je takoj krenil proti Planini. Vrnitev k matični vojski je bila nujna. Dne 6. februarja je krenil proti Jurkloču. V štajerskih krajih je med tem že zbiral nove čete Pavel Sterc. Ne dolgo po prihodu Stercevega oddelka na Planino, je prišel iz Pilštajna glasnik, ki je sporočil, da so vdrli Turki v deželo in da so prišli že do Kozjega. To je bila provokacija, ki je dosegla svoj namen. Pred Turki je šel strah in trepet in Sterčevi kmetje so se razbežali, Sterca pa so gospodi zvesti prebivalci zgrabili. Upravitelj Planine, Sibenicher, ga je vrgel v temnico. Ko je Ilija izvedel za dogodek na Planini, je bil neprijetno presenečen. S svojo vojsko se je takoj napotil na

Planino, da bi osvobodil Sterca, ki je moral veljati za zelo sposobnega in odličnega puntarskega voditelja. Kljub energičnemu nastopu Ilija ni opravičil nič; porazno je vplivala na njegove vojaške vesti o porazu pri Krškem, ki se je sedaj razširila po njegovem taboru. Do tedaj jo je namreč skušal prikriti. Vojsko je prevzel strah. Zato jo je Ilija naglo vodil preko Kozjega do sv. Petra pod Kunšpergom. Njegov cilj je bil, da bi se čim prej združil z Gubčovo vojsko pri Stubici. Pri sv. Petru pa je naskočila kmečke puntarje grofovska vojska, ki so jo vodili celjski okrožni stotnik Schrattenbach, gospodar Kozja, Duep, in drugi. Slabo disciplinirana, utrujena in po raznih vesteh zbegana kmečka vojska je bila porazena. Gregorič in Gušetič sta se komaj rešila z begom. Med tem se je zbrala velika banska vojska pod poveljstvom podbana Alapiča, ki je korakala proti Stubiskim toplicam, kjer je taboril Matija Gubec. 9. februarja sta se vojski spopadli. Kljub hudi zimi in slabi opremljenosti vojske (trpele so zlasti radi nezadostne obleke), so se kmečki puntarji borili skrajno hrabro in odločno.

Pred bitko jih je nagovoril Matija Gubec in jih bodril. Dejal jim je, da je bolj umreti kot pa tako dalje živeti. Samo dva izhoda imajo: ali zmagajo ali pa umrejo. Štiri ure se je kmečka vojska hrabro in tkovratno upirala dobro oboroženi banski armadi. Bržkone bi tudi zmagala, da je ni na koncu napadla v bok konjenica, ki je razpršila in razredčila kmečke vrste. Sledil je strašen pokol kmetov. Gubca in Pasanca so ujeli. Kmečke puntarje so pobijali kot mušice ter jih mučili na vse načine; rezali so jim nosove in ušesa, da bi se večno spominjali dni, ko so se drznili boriti za svoje pravice.

Grof Keglevič in podban Alapič sta se proslavila kot rablja kmečkih množic. Na neki hruški je viselo 16 trupel. Še 11. febr. je divjal Alapič nad kmeti. Istega dne je pisal ban Drašković svoje znamenito pismo cesarju in kralju na Dunaj, v katerem ga je prosil za dovoljenje, da sme z razbeljeno krono okronati Matija Gubca, ker je hotel postati kmečki kralj. (V pismu pravi takole: Quendam esse ipsius, Gubecz Begum vocatum et noviter regem nominatum, ferra eaque candenti corona, si Maiestatis V. S. voluntas accesserit, in alorum exemplum coronabimus. Starine VII. str. 212).

Zgodovinarji so dokazali, da Gubec nikoli ni nameraval postati kralj, saj je bila namera kmečkih puntarjev, da postavijo svojo vladu v cesarjevem in kraljevem namenu. Vse skupaj je gospoda potknila Gubcu in njegovim, da bi upravičila svoja grozodejstva. Po vseh pokrajinah bližnje Hrvaške in Kranjske je kosila smrt kmečke množice. Kri je tekla v potokih. Usokci so plenili in požigali huje ko Turki. Ječe so napolnili s številnimi jetniki, ki so jih zasiljevali z natezalnici. Ko so ujeli še Gregoriča in Gušetiča, ki sta baje nameravala pobegniti v Turčijo, se je vojna vihra pomirila. Začela so poslovati redna in izredna sodišča.

Gregoriča je zahteval Dunaj zase. Prav tako Gušetiča. Bržkone so smatrali Gregoriča na Dunaju za bolj važnega jetnika, saj je bil vojaški vodja vsega punta in se je že pred tem proslavil v bojih s Turki. Zato jim ga je moral Zagreb odstopiti. Tako sta si Dunaj in Zagreb delila krvniški posel.

Zgodovinar Šilič je lani (velikonočni številki zagrebških "Novosti") začel dokazovati, da Gubca niso kronali z razbeljeno železno krono, temveč samo z nekoliko segreto krono. Svoj dokaz še podpira s trditvijo, da je bil namen vsake težje kazni podaljšati obojenčovo trpljenje. Če bi ga torej okronali z razbeljeno krono na razbeljenem prestolu, bi smrt nastopila hitro.

Po njegovi trditvi so ga hoteli samo osmešiti kot kmečkega kralja, podobno kakor so Judje v posmeh okronali Kristusa s trnovno krono. Poleg tega je bil še predpust. Kot nazemljene "kralja" so ga vlekli po zagrebških ulicah na morišče, kjer so ga razčetrili. Isto se je zgodilo s Pasancem. Za odsko obdelavo te scene mi je bilo Šiličovo odkritje izredno dobrodošlo, ker ne izgubi videza verjetnosti. Zato sem ga tudi postavil v peto dejanje.

(Dalje prihodnjik.)

Študentka

France Borko

(Nadaljevanje in konec)

Bilo je zadnji dan pred velikonočnim odmorom. Po odri-njenji šoli se Angela brž odpravi v mesto v kavarno. K sreči našli nanjo Jasna, ki je to popoldne že pripravila svoj usnjen-kovčec, da odpotuje k staršem. Gospodična Angela ji je mimogrede omenila, kam je zvečer namenjena. Jasna jo je zaprosila, ali bi smela z njo. Učiteljica je bila že pozabila, da tudi ona ni smela obiskovati kina in v kavarni, ko je bila še dijakinja. Tako je Jasna shranila svojo priljago v garderobi in ostala.

Noč je polagoma zajemala mesto. Trgovci so pozapri prodajalne, nastavljeni so hoteli po

ulicah vsak na svoj konec. Pro-menada je oživela. Med mladino ni manjkalo Jasne, ki je z drobnimi koraki stopala ob Angelini strani. Ogledovali sta si dekorativne izložbe ter ženski in posebno moški svet. Jasna je čisto dobro videla učiteljico, kako je pomežiknila s svetlikajočimi se očmi, kadar jo je pogledal brekhek fant. Ni vedela, ali je ta po-uzivajoč pogled bil namenjen njej ali njeni spremljevalki. To-da ni bilo dvomiti, da je prizade- -lno samo. Zlasti pri teh dveh študentih, ki sta se ji celo na- -smejala in se takoj obrnila za- - njo, je bilo to očitno. Jasna se je zleknila v svoji drži ter za- - rokami glasno govoriti in kriliti z očmi, kakor da ima učiteljici kaj važnega dokazati.

Večkrat sta prehodili izpre- - hajaliče zastraženi zadaj s šti- - rimi prodornimi očmi. Študen- - ta sta ogledovala Jasnino vit-

kost, nožice, ki so imele zlato sredino oblikovanosti, in potem pri obratu podolgovati obrazček z dolgimi trepalnicami. Privi- - hani klobuček z dihom pomladi jo je delal še mikavnejšo. Nago- - voriti se je pa nista upala, stra- - hopetca!

Gospodičnima je to fantovsko zalezovanje zbuvalo čut samoza- - vesti in Jasni morda celo oholo- - sti. Mlado dekle je kaj kmalu prevzelo. Tudi Angela je bila svoj čas, zdaj ji je žal marsika- - ve prilicnosti, ki se ji je nudila. Jasna si je že izza poletja začela marsikaj domisljati o sebi. Ta njena domisljavnost ni ostala pri- - krita sostanovalkam v samosta- - nu. Niti sošolkam. V vsakem od- - moru je stekla v oblačilnico in se ogledovala v svojem priro- - čnem ogledalu, popravljajoč si pričesko. Profesor higijene jo je večkrat moral opozoriti, naj se nikar ne čee med poukom:

"Kolemina, si niste v česalnem salonu!" Toda nič ni pomagalo. Jasna se je že zavedala, mar- - sikdo ji je to rekel, da je lepa. Imela je biti na kaj ponosna, čeprav je morala v šoli požreti marsikatero pikro, da se s svo- - jim znanjem pač ne more pona- - šati.

Točno ob osmih sta Angela in Jasna sedli za mizico ob oknu velike kavarne, ne daleč od or- - kestra. Angela je naročila za obe. Čaja z limono. Natakari- - ma je postregel tudi s časopisi. Jasna si je prostor premotila od izrezljanega stropa do zad- - njih lož. Godbeniki so bili spo- - gledljivi, a igrali so melodioz- - no in kratkočasilo občinstvo z vžigankami, da so marsikomu noge poskočile za ples. Kavarna se je polnila bolj in bolj, da že ni bilo dobiti sedeža.

Tedaj je vstopil Jančič, Jas- - nin profesor francoščine. Ved- - no okusno oblečen, dolg in suh, z velikim ametistom na prstu. Ni bilo nikjer prostora in pla- - čilni mu je napravil mesto ob Angelini mizici. Jasna je vsa prebledela. Priklonila se je in pozdravila profesorja. Ta je pri- - sedel in vprašal kar tako za do- - voljenje, da se je mogel spustiti v pogovor. Jasna se mu je naj- - prej opravičila, češ da je zamu- - dila vlak in ni vedela kam dru- - gam. Profesor se je nasmešnil, skoraj vedno mu je šlo na smeh. Toda nikoli mu ni bilo videti, kaj tiči za tem smehom. Smejal se je, če mu v šoli ni znala; in smejal se je, ako mu je vedela odgovoriti. Pri konferenci jo je pa grajal. Zato se je tega nje- - govega smeha skozi čiste zobe resno bala.

Nocoj pa je bila nekako pomirjena in vesela, da gospod profesor ni nič rekel, kar jo je dobil v kavarni. Razgovorjali so se o marsičem. Profesor je sedel njej nasproti in se zrcalil v nje- - nih velikih očeh. Včas mu jih je zaprla in sramežljivo povesi- - la. In on se je spet nasmejal. Temu nasmeju je bilo mogoče priti do dna. Profesorju je uga- - jala. Na svileni obleki s kratki- - mi rokavi ji je visel okrog vratu zlat križec, ki se je z njim v zadregi potirala. Včas je s prikupnim tresljajem vrgla na- - zak svoje trajno skodrane lase kakor žrebca svojo gosto grivo. Profesor je izlekel iz žepa pa- - pirnatno škatlico in jo pomolil učiteljici. "Izvolite cigareto?" Tudi jasni. Toda ona ni vzela, ker se ni drznila. Ko bi ji ponu- - dil kdo drugi, bi si jo zdaj dala prižgati, kakor to store mnoge dame. Angela ni bila kadilka.

Mrk z lučjo je javil začetek sporeda. Nastopile so pesalke. Nekaj točk je izzvalo ploskanje. Profesor Jančič se ni maral o- - kreniti. Zri je rajši Jasno ka- - kor tiste razgaljene in namaza- - ne ženske. Le redkokdaj se je zaobrnil, zlasti ob Jasninem na- - vdušenju: "Glejte, gospod pro- - fesor!"

Jasno je bilo skoraj sram, vendar se ji je zdelo kar se da lepo. Saj kaj takega še ni vide- - la, da bi se ženska tako razkazo- - vala ljudem. Profesor je menil, da je mu takšne neokusnost zoprna. Potlej se je Jasna malo- - dane bala zameriti profesorju, zato je zrla na oder le zbočki. Zabavala se je pa prav od srca, ko je glumač s svojimi burkami počenjal nemogoče reči: govoril je iz trebuha, posnemač glasove raznih živali, s privihanimi ro- - kavi je čudodelno pomnožil rob- - ček v brez števila pestrobarnih rutic, ki so mu slednjič zaplaha- - tale v rokah kot narodna troboj- - nica. Za Jasno je bil ta mož ču- - dodelnik. Ni in ni mogla verje- - ti, da bi bil rokohitrec.

Priredili so plesišče. Godba je zasvirala tango. Nekaj parov se ji je vdalo. Jasna se je še bolj razvedrila. Zahotelo se ji je tudi plesati. Toda tu je gospod profe- - sor. Oh, da je prav sem moral priti!

Gospodično Angelo je povpra- - šal, ali zna plesati. Zal ni zna- - la. Ze čisto je to svojo neved- - nost obžalovala. Včas je sicer poizkusila, a to je bilo v vaški krēmi. Tu je vse kaj drugače. Valčka, ki ji malo gre, sploh ni- - so igrali, angleškega pa ni zna- - la. To je bilo za profesorja Jan- - čiča kakor nalašč. Angela mu zaradi svoje male postavne ni bi- - la všeč in prestara se mu je zde- - la. V njej ni bilo pravega življe-

SPEAKING OF SAFETY

nja. To je kipele tem bujneje v Jasni. Kar na zunaj se ji pozna- - lo. Nemirno se je presedala in se pritaženo pozibavala v tak- - tu. Profesorju je razodela, kako so jih sestre v samostanu učile v predpustu plesati. Profesorju ni bilo neznano, da so se celo pred uro vadile plesati v razre- - du. Jasna je bila zmerom med njimi.

Profesor jo je še prekinil z vprašanjem, kdaj odhaja njen vlak. Čisto sta z učiteljico Ange- - lo pozabili na to. Kdo bi se pa domislil?

Po polnoči se je kavarna po- - malem izpraznila. Tedaj je profe- - sor Jančič prosil svojo učenko za ples. Zdelo se mu je varne- - je. Najbolj na varnem se je pa počutila Jasna. Z njo je plesal sam profesor. Ta se je zagovar- - jal sam pred sabo, češ da ji mo- - ra izpolniti njeno skrivno upa- - nje. Pri plesu se je Jasna dobro obnesla. Držala se je z glavo po- - konci, mehka v rokah in gibih, da je bilo veselje z njo plesati. To je priznal sam profesor, ki se je udeležil že mnogih plesnih tečajev.

Profesor je preizkušal njeno okretnost, dokler niso godci po- - spravili svojih glasbil. Jasna je plesala prvič, in to s svojim profe- - sorjem. Poslovili so se pri An- - gelinem začasnem stanovanju.

Po velikonočnih počitnicah se je kmalu razcvetel maj. Jasna je bila vsa nesrečna ob knjigi. Profesorji so se kosali v sitno- - sti. Učiti se je morala za po- - pravni izpit iz francoščine. Prav v tem predmetu se ga je naj- - manj nadejala. Zaupala je profe- - sorju, ki je bil tako sladek ti- - sti večer, preden je odšla na po- - čitnice. Zato se tudi ni tako pri- - pravljala zanj, kakor v drugih predmetih, kjer ji je pretila ne- - varnost. Gospod profesor se je nekaj izgovarjal, češ da ji hoče samo dobro, da ga ne bo polo- - mila pri mali maturi v njego- - vem predmetu. A kljub temu je bila nad njim razočarana. Nje- - no prvo razočaranje nad moš- - kim. V šoli je bil ves čas pouka- - tja do petnajstega majnika hu-

do sirov. Kričal je nad njo, če se je zmotila v čitanju, vedno jo je imel pred tablo in jo izpra- - ševal vse do potankosti, kakor da jo je namenoma mučil. Na- - slajal se je ob njenih solzah. A ni ga mogla omečhati. Narav- - nost užival je, ko je drhtela od strahu pred njim. Zdelo se ji je, da postopa z njo tako kruto, ker se ji drugače ne more pri- - bližati. Kakor da se masčuje nad njo s tem svojim večnim izpra- - ševanjem in zdaj jo je priteg- - nil nase še s popravno izkušnjo. "Morda me pa ljubi?" si je iz- - kušala Jasna včasih domisljati.

NAROČITE SI DNEVNIK PROSVETO

Po sklepu 11. redne konvencije se lahko naroči na list Prosveta in prišteje eden, dva, tri, štiri ali pet članov iz ene družine k eni naročnini. List Prosveta stane za vse enako, za člano ali nečlano \$6.00 na eno letno naročnino. Ker pa člani še plačajo pri assessmentu \$1.20 na teden, se jim to prišteje k naročnini. Torej sedaj ni vroča, red, da je list predrag za člano S.N.P.J. List Prosveta je vaša lastnina in gotovo je v vaši družini nekdo, ki bi rad čital list vsaj dan. Če listu Prosveta je:

Za Zdrž. države in Kanado \$6.00	Za Cileco in Chicago je \$7.00
1 tednik in..... 4.00	1 tednik in..... 4.00
2 tednika in..... 3.50	2 tednika in..... 3.50
3 tednika in..... 3.00	3 tednika in..... 3.00
4 tednike in..... 1.50	4 tednike in..... 1.50
5 tednikov in..... nč	5 tednikov in..... 1.50
Za Evropo je..... \$9.00	

Izpolnite spodnji kupon, priložite potrebno vsoto denarja ali Money Order v pisnu in si naročite Prosveto, list, ki je vaša lastnina.

Pojasnili:—Vselej kakor hitro kateri teh članov preneha biti član S.N.P.J., ali če se preseli proč od družine in bo zahteval sam svoj list, teden, bode moral tisti član iz dotične družine, ki je tako skupaj naročen na dnevnik Prosveto, to takoj naznaniti upravništvu lista, in obenem doplačati dotično vsoto listu Prosveta. Ako tega ne stori, tedaj mora upravništvo snizati datum za to vsoto naročnika.

PROSVETA, S.N.P.J., 2657 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill.

Priloženo pošljim naročnino na list Prosveto vsoto \$.....

1) Ime.....Čl. društva št.....

Naslov.....

Ustavite teden in ga pripišite k moji naročnini od sledečih šte- - moje družine:

2).....Čl. društva št.....

3).....Čl. društva št.....

4).....Čl. društva št.....

5).....Čl. društva št.....

Mesto.....Država.....

Nov naročnik.....Star naročnik.....

SPOMIN NA STARO

DOMOVINO

"NAŠI KRAJI"

ZBIRKA 87 SLIK iz vseh krajev Slovenije. V finem bakrotisku na dobrem papirju, v veli- - kosti 5x7½ inčev

Ta krasna zbirka, vas stane samo \$1

SPADA V VSAKI SLOVENSKI DOM

GLAS NARODA (Dep. N.) 216 W. 18th Street, New York

Največja zaloga slovenskih knjig

v Ameriki!

V knjigarni "Glas Naroda" lahko dobite vsakovrstne slovenske knjige naših priznanih pisateljev: Cankarja, Tavčarja, Jurčiča, Preglja, Kmetova, Milčinskega, itd. V zalogi imamo prevode del svetovnoznanih mojstrov: Gospodarske, gospodinjske in poučne knjige. Igre, pesmi, zemljevide.

Ljubitelji lepe knjige naj pišejo po cenik knjig, ki jih imamo v zalogi.